

Secretariatul Parlamentului Republicii Moldova

Direcția generală juridică

Aviz la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (nr. 121 din 28.04.2023)

Conform prevederilor art.54 din Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr.797/1996 și ale Legii nr.100/2017 cu privire la actele normative, Direcția generală juridică a examinat proiectul de lege nominalizat și menționează următoarele.

1. Constatări generale.

1. Proiectul de lege a fost înaintat cu titlu de inițiativă legislativă de către un grup de deputați, conform prevederilor art.73 din Constituție și art.47 alin.(1) din Regulamentul Parlamentului.

2. Proiectul de act normativ face parte din categoria legilor organice și în conformitate cu art.66 și art.72 din Constituția Republicii Moldova, acest domeniu este de competența Parlamentului.

3. Sesizăm necesitatea respectării cerințelor stabilite de art.58 din Regulamentul Parlamentului, potrivit cărora proiectele de acte normative înaintate de deputați se remit Guvernului spre avizare. Concomitent, amintim normele art.32 alin.(1) și (3) din Legea nr.100/2017 care stabilesc că proiectul actului normativ, însoțit de nota informativă, urmează a fi transmis spre avizare autorităților publice responsabile de implementarea prevederilor conținute în proiect, altor instituții interesate, societății civile, care întocmesc și prezintă autorului avizele la proiect. Ținând cont de subiectul abordat în proiect, se consideră necesar a fi prezentate opiniile Ministerului Educației și Cercetării, Ministerului Justiției, Ministerului Finanțelor, Academiei de Știință ș.a.. De asemenea, proiectul urmează a fi supus consultărilor publice în modul stabilit de Legea nr.239/2008 privind transparența în procesul decizional, iar rezultatele acestor consultări, trebuie să se conțină în dosarul proiectului. Concomitent acesta necesită a fi supus expertizei anticorupție de către Centrul Național Anticorupție, potrivit art.35 alin.(1) din Legea nr. 100/2017.

4. Reieșind din faptul că proiectul, conform Notei informative, implică „unele” cheltuieli bugetare care nu sunt estimate, menționăm, că este necesară *fundamentarea economico-financiară* a proiectului. În acest context, amintim norma de la alin.(4) al art. 131 din Constituția Republicii Moldova, care expres stabilește că *”orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sunt acceptate de Guvern.”* De asemenea, menționăm că Curtea

Constituțională a Republicii Moldova în jurisprudența sa a stabilit că, necesitatea obținerii acceptului prealabil din partea Guvernului pentru adoptarea unei propuneri legislative sau a unui amendament care implică majorarea sau reducerea veniturilor/cheltuielilor bugetare, este determinată de complexitatea procesului bugetar în ansamblul său și, respectiv, de responsabilitatea Guvernului pentru executarea bugetului de stat. (Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.11/2014; nr. 28/2020; nr. 8/2020).

5. Autorul relevă, în Nota informativă, condițiile ce au impus, în opinia sa, elaborarea proiectului de lege. Totodată, aceasta nu conține informații referitor la modul de încorporare a proiectului în cadrul normativ în vigoare și constatăm că dosarul proiectului nu conține „lista și/sau, după caz, proiectele de acte legislative sau normative necesare executării actului legislativ care se adoptă.”, conform cerințelor art.47 alin.(7) din Regulamentul Parlamentului.

II. Aspecte de ordin material (conținut).

1. Potrivit Notei informative, proiectul de lege are drept scop „*aducerea în concordanță a statutului juridic și denumirii limbii oficiale a țării*”. În acest context, menționăm că Declarația de Independență, care atestă crearea statului Republica Moldova, notează ca prim element de identitate al statului Republica Moldova - limba română, limba de stat. Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, nici un act juridic, indiferent de forța acestuia, inclusiv Legea fundamentală nu poate veni în contradicție cu textul Declarației de Independență, iar legiuitorul constituant nu poate adopta reglementări ce contravin acesteia. Orice interpretare a Constituției urmează să fie operată pornind de la obiectivele originare ale Constituției, care sunt prevăzute în Preambul și, implicit, în Declarația de Independență și din care derivă textul Constituției în sine. Astfel, atunci când există mai multe interpretări, opțiunea conformă a Preambulului și, implicit, a Declarației de Independență, prevalează (pct.122 HCC nr.36/2013). Nici unui organ constituțional nu i s-a atribuit competența de a modifica principiile constituționale esențiale conținute în Preambulul Constituției și în Declarația de Independență. Acestea nu pot fi supuse votului politic sau popular (HCC nr.36/2013 pct.121).

2. Legea nr.52/2023 a fost elaborată și adoptată întru executarea Hotărârii Curții Constituționale nr.36/2013, iar Parlamentul are obligația de a acționa întru respectarea principiului loialității constituționale și de ași exercita competența de bază atribuită de Constituție, și anume cea de legiferare, în special când o astfel de obligație reiese sau a fost impusă prin interpretările și considerentele conținute în actele Curții Constituționale. Consemnăm că, în exercitarea mandatului, potrivit art.15 alin. (1) din 39/1994 despre statutul deputatului în Parlament, „deputatul este obligat să respecte cu strictețe Constituția”.

Materia supusă reglementării are originea în normele reglementate în art.13 din Constituție, un subiect complex și sensibil pentru cetățenii Republicii Moldova. Or, „Conținutul unei asemenea legi referitoare la funcționarea limbilor a constituit și constituie, în Republica Moldova, o chestiune complexă și sensibilă, transformată periodic în subiect politic” (HCC nr.4/2021, pct. 47). Astfel, sub aspect material

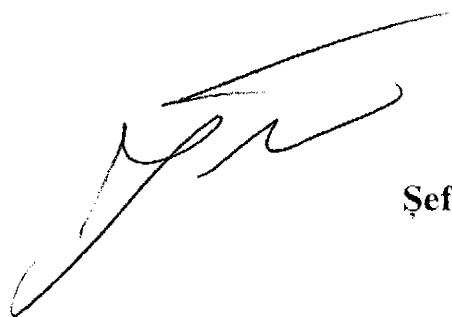
proiectul necesită o abordare complexă, pragmatică și juridic corectă, ținându-se cont de prevederile art.13 din Constituție, Hotărârile Curții Constituționale nr.36/2013, nr.4/2021, nr.26/2016 nr. 26/2010 și nr.17/2018.

III. Observații de conținut și tehnico-juridice.

La Art. II din proiect menționăm că „etapele și regulile elaborării proiectelor actelor normative”, sunt reglementate de Legea nr.100/2017 cu privire la actele normative, iar conform art.54 alin.(1) lit. c) terminologia utilizată trebuie să fie constantă, uniformă și să corespundă celei utilizate în alte acte normative. Astfel, autorul proiectului, în procesul elaborării și, ulterior, consultării publice a acestuia, este responsabil de relevanța și legalitatea noțiunilor utilizate în proiect. Stabilirea întru-un act normativ a unei norme generale de utilizare a unor cuvinte/expresii este inoportună/incorectă, deoarece sensul unui/unor și acelui/ași cuvânt/cuvinte poate fi diferit în dependență de context.

La Art. IV din proiect atenționăm că, data intrării în vigoare a legii urmează a fi revăzută prin prisma art.76 din Constituție și a art. 56 alin.(1) din Legea nr. 100/2017, care prevede că actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării. Totodată, alin. (3) al acestui articol dispune că „Intrarea în vigoare a actelor normative *poate* fi stabilită pentru o altă dată doar în cazul în care se urmărește protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, realizarea angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova, conformarea cadrului normativ hotărârilor Curții Constituționale, eliminarea unor lacune din legislație sau contradicții între actele normative ori dacă există alte circumstanțe obiective.”. Constatăm că proiectul propus nu întrunește condițiile stipulate în cadrul normativ menționat.

În concluzie, relevăm că Curtea Constituțională, în Hotărârea nr.33/2013 privind interpretarea articolului 140 din Constituție, a stabilit că *„Interpretarea dată dispozițiilor constituționale comportă caracter oficial și obligatoriu pentru toți subiecții raporturilor juridice. Hotărârea prin care se interpretează un text constituțional are putere de lege și este obligatorie, prin considerentele pe care se sprijină pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova. Aceasta se aplică direct, fără nici o altă condiție de formă.”*. Conținutul proiectului examinat este o „imagine în oglindă cu sens invers” a Legii nr.52/2023 care a fost adoptată întru executarea Hotărârii Curții Constituționale nr.36/2013. Prin urmare, revenirea la normele vechi sau promovarea proiectului de lege este contrară normelor constituționale și a jurisprudenței Curții Constituționale.

Ion CREANGĂ
Șef Direcție generală